

בבית הדין הרבני האזורי נתניה

לפני כבוד הדיינים:

הרב יצחק רפפורט – אב"ד, הרב אוריאל אליהו, הרב צבי בוקשפן

[א] התובעת: (ע"י ב"כ עו"ד מ')

נגד

[ב] הנתבע: (ע"י ב"כ טו"ר [ב])

(ועו"ד דן לימור)

הנדון: חיוב בקנס ובהוצאות משפט

פסק דין

הצדדים הופיעו לדיון ביום ג' תמוז תש"פ (25/06/2020) במכלל התביעות שביניהם.

במהלך הדיון התפרץ הבעל כמה פעמים הפריע למהלך הדיון וביה"ד העיר לו על הדבר ואף התרה בו הלוך ושוב, גם ב"כ האישה עו"ד מ' התפרץ והפריע כמה פעמים למהלך הדיון וביה"ד העיר לו על הדבר ואף התרה בו הלוך ושוב, בנוסף, הבעל התנהג בדרך פרועה התחצף וקילל את ביה"ד.

בעקבות כך ביה"ד חייב את הבעל ואת ב"כ האישה בהוצאות משפט בסך 2000 ₪, ובנוסף קנס את הבעל בסך 5,000 ₪.

רקע עובדתי

כאמור, ביה"ד חייב את הבעל וכן את ב"כ האישה בהוצאות, לאחר שביה"ד התרה בצדדים וב"כ על הדבר (שורות 138-139 לפרוטוקול) "שמי שידבר שלא ברשות, בין מעורכי הדין ובין מהצדדים, ביה"ד ללא התראה נוספת יוציא הוצאות משפט אישיות בסכום של 2,000 שקל". ואולם גם לאחר מכן המשיכו להתפרץ ולהפריע למהלך הדיון חרף אזהרת והתראות הנוספות של ביה"ד.

להלן חלק מפרוטוקול הדיון (שורות 152-158):

ביה"ד (לבעל): אתה רוצה 2,000 שקל? פה באולם, על מילה אחת נותנים גם 10,000.

הבעל: זה עפ"י דין תורה?

ביה"ד: להעיר כך לביה"ד זה לא עפ"י דין תורה.

הבעל נעמד במקומו.

ביה"ד: משלמים משכורות וספד"ד, הרבה כסף. ואם אתה מאריך את הדיון, זה על חשבון תיקים אחרים. אם אתה מאריך ומסבך את ההליך, אתה צריך לשלם הוצאות. ואני לא אדבר עוד פעם. בפעם הבאה זה יהיה 2,000 שקל. שהדיון יתנהל פה באופן מופתי.

ובהמשך (שורות 222-223):

הבעל: לא שרטתי אותו, זה שקר.

ביה"ד: יש גבול כמה אפשר להרוס פה את הדיון.

ובהמשך (שורות 276-279):

הבעל: שוטר אמר לי ש... התקשר
ביה"ד: מספיק. תרשום לך. על הכל תגיב.
האשה: כמה דקות אחרי זה הבן שלי גם התקשר.
ביה"ד: אם לא תהיה מסוגל לשלוט בעצמך, אתה רק חותם על מה שנאמר לפנינו.

גם ב"כ האישה התפרץ במהלך הדיון ללא רשות וביה"ד העיר והתרה בו על הדבר.

להלן חלק מפרוטוקול הדיון (שורות 358-361):

כולם מתווכחים.
ב"כ הבעל: כמו שחברי אמר, חשוב לעדכן שגם ביהמ"ש ציין את התנהגותו של ב"כ
התובעת שמאחורי מרשתו מסנן דברים לנתבע ומנסה להוציא אותו משלוותו.
ביה"ד (לב"כ האשה): תפסיק עם זה.

וכן בהמשך (שורות 382-383):

ב"כ האשה מדבר.
ביה"ד (לב"כ האשה): אתה גם רוצה הוצאות?

אולם ב"כ האישה המשיך להפריע, ואף ניסה להוציא את הבעל משלוותו כשהבעל התנצל
על חציפותו, וביה"ד חייב אותו על הדבר בהוצאות משפט בסך 2000 ₪ (שורות 424-425
בפרוטוקול), אולם גם אחר כך היה ביה"ד צריך להעיר לב"כ האישה (שורה 569 ושורה 646
לפרוטוקול).

כאמור, הבעל אף לאחר שחויב בהוצאות, הגדיל לעשות והתנהג בדרך פרועה ועבר אף
להתחצף ולקלל את ביה"ד.

להלן העתק מהפרוטוקול (שורות 397-400):

הבעל: הוא שקרן.
ביה"ד: המונה יעלה.
הבעל: שיעלה. אתה שונא אותי! אתה לא נותן לי להגיב! אתה רוצח אותי! עם קנסות
עוד! לא נותנים לי את יומי. אומרים לי לא הכחשת. אני מכחיש את הכל!

בהמשך קרא הבעל לאב"ד "חצוף" (שורות 419-420):

דיין מדייני ההרכב פונה לבעל: [ב]
הבעל: אני לא [ב]! אני הרב [ב]! חצוף!

אף לאחר שהתנצל לביה"ד על הדיבורים החמורים האלו (שורה 423), שב והתחצף ואף עשה
מעשה חמור ביותר ש"קילל" את האב"ד.

להלן העתק מפרוטוקול הדיון (שורות 631-634 לפרוטוקול):

הבעל: תתגרש אתה וכל הילדים שלך! הוא לא נותן לי את יומי! (הבעל הולם בידו על דוכן העדים).

מאבטחים נכנסים לאולם.

ביה"ד: אני לא מוכן להבליג על מה שאמרת מקודם!

ובהמשך (שורות 664-652):

ביה"ד (לב"כ הבעל): הוא לא מדבר לעניין. תנחה אותו.

ביה"ד: החלטה בפרוטוקול, שביה"ד קונס את מר [ב] ב- 5,000 שקל על מה שהוא אמר קודם, על שקילל את האב"ד.

הבעל: יש גבול. אתם לא נותנים לי לדבר.

ביה"ד פונה לב"כ הבעל.

הבעל מתפרץ.

ביה"ד: אני פניתי אליך?

הבעל: אני רציתי להציע הצעה, אתם חותכים אותי באמצע המשפט.

ביה"ד: אתה מבין איך הדיון מתנהל? שייך לנהל ככה דיון?

ב"כ הבעל: כפי שציינתי קודם, אני עומד על כך שברגע שהנתבע עומד ונחקר על ידי כב' ביה"ד, והחובה כפי שביה"ד ביקש ודרש שקט מוחלט מצד האשה ובא כוחה. כי שעה שהאדון מנסה,

ביה"ד: אבל את שם לב לקשיים? אנחנו מנסים לסובב את הדברים להגיע לאיכשהו, השאלה מה אתה מציע איך לנהל,

אף לאחר מכן חזר הבעל ואמר 'רשעים עושים גירושין' (שורה 767 לפרוטוקול) כשהכוונה הוא על ביה"ד.

גם בדיון הקודם שהתקיים ביום כ"ח בניסן התש"פ (22/04/2020) הפריעו הבעל וב"כ האישה למהלך התקין של הדיון, ואף לאחר שביה"ד התרה בהם שיחייבם בהוצאות משפט בסך 2,000 ₪ (שורה 20 לפרוטוקול) המשיכו והפריעו למהלך התקין של הדיון כמה פעמים.

כמו כן, בדיון הקודם הנ"ל קילל הבעל את ב"כ האישה ואמר לו: "יימח שמך, תקבור את הבנים שלך!" (שורה 364 לפרוטוקול), וכן קילל את אב"ד "למה אתה בא להרוס? הבית שלך ייהרס" (שורה 371 לפרוטוקול).

בהמשך הדיון ההוא אף התחצף לביה"ד (שורה 474-477 לפרוטוקול):

ביה"ד: אתה תשלם

הבעל: אתה תשלם. אשה שמבקשת גירושין, אין לה כלום. למה אתה מבלבל לי במוח?

ביה"ד: לא מדברים ככה. אני רוצה שתתנצל בפני ביה"ד.

הבעל: אני מתנצל. אני מוריד את הכובע.

כאמור, ביה"ד מחייב את הבעל וב"כ האישה בהוצאות משפט על סך 2,000 ₪ ובנוסף מחייב את הבעל בקנס על סך 5,000 ₪.

להלן נרחיב במקורות ההלכתיים לחיובים אלו.

נימוקים ההלכתיים לחיובים בהוצאות ובקנס

מאחר שדבר זה לחייב בהוצאות הינו אחד מ"כלי הדיינים" שבתו הדין משתמשים בו פעמים רבות, יש לבאר את המקור ההלכתי להטלת חיוב זה, הן כשניתן כדי שבעל דין יציית לדין או למגדר מילתא, הן כשהוא ניתן כהוצאות לדוגמה, והן כשניתן כקנס על בזיון ביה"ד. בדרך ניגע קצת גם בחיוב הוצאות לצד השני כשהלה הפסיד בגרימתו של זה שלא הופיע לדיון או בעשיית דבר אחר שגרם הפסדים והוצאות לצד שכנגד, ובכללו נבאר גם גדר חיוב בהוצאות מדין 'לך ואני אבוא אחרריך' כפי שיבואר.

ובכן, מקור הדין לחייב ו/או לקנוס את המפר הוראת ביה"ד הינו משני טעמים.

ראשית, עקב אי ציות להחלטת ביה"ד כמבואר בסמ"ע (ח"מ סי' א' ס"ק כ"א), שביה"ד רשאי לקנוס לבעל דין שאינו ציית דינא. ועל פי דבריו נראה דיש מקום ואפשרות לביה"ד לשקול לחייב בהוצאות את כל מי שמפר את הוראות ביה"ד ואינו מקיים את החלטות ביה"ד, באופן שהחיוב יגרום לכך שיציית להחלטה זו או להחלטות אחרות שיבואו בהמשך [ולא כשהוא ניתן למטרת 'ענישה' על העבר גרידא], וכדלהלן.

זה לשון הסמ"ע:

"בפסקי מהרא"י סי' ס"ד משמע דיכול לקנוס למי שאינו רוצה להיות ציית דין שיתן קנס למלך...."

והנה הסמ"ע הביא כמקור לדבריו את דברי תרומת הדשן (פסקים סי' ס"ד), ושם כתב כן ע"פ תשובת הרא"ש שגזר על אחד לקיים דברי הפסק דין בקנס אלף זהובים למלכות, וביאר התרומת הדשן שמטרת הקנס הינה כדי לקיים את פסק הדין ושיהיה ציית דינא ע"ש.

ונראה שיסוד דין זה הוא, על פי המבואר בדברי הרמב"ן בחידושו סוף מס' ב"ב (קצה ע"ב) ז"ל:

"ואיכא דקשיא ליה ומי איכא למימר דמדאורייתא לא נחתינן לנכסיה והא כתיבי תשלומין בתורה, מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם כו', ולדידי לא קשיא דאנן הכי קאמרינן כיון דפריעת בעל חוב מצוה מן התורה וכופין על מצות עשה אף אנו יורדין לנכסיו ומקיימין לו מצות עשה שלו בעל כרחו, והא דכתיב מיטב שדהו ישלם, היינו שמצוה אותו הכתוב לשלם נזקו במיטב, וכיון שהוא חייב לעשות כן אם לא רצה ב"ד יורדין למיטב שלו ומקיימין לו מצותו".

ומבואר ברמב"ן שכדי שאדם יקיים את מה שמוטל עליו יש אפשרות לביה"ד לכופו על הדבר גם על ידי ירידה לנכסיו והוצאת ממון, וכדברי הרמב"ן מבואר גם בחידושי הריטב"א למס' כתובות (דף פ"ו ע"ב) ולמס' קידושין (דף י"ג ע"ב), וכיוצא"ב בחידושי הר"ן על הרי"ף למס' כתובות (דף נ' ע"ב), שיש לכפות את האדם בממונו כדי לקיים את המוטל עליו, ומשום "שעד שאתה כופהו בגופו כפהו בממונו" ע"ש.

ומעתה נראה דס"ל לתרוה"ד דמה"ט אפשר לקנוס למי שאינו רוצה להיות ציית דין, כי עד שתכפהו בגופו כדי לקיים את המוטל עליו כפהו בממונו, ודוק.

ואם כי דברי הרמב"ן והריטב"א הנ"ל אינם מוסכמים, והרשב"א שם בחי' לב"ב נחלק על הרמב"ן וכן הוא בתשובות הרשב"א (ח"ג סי' נ"ו ועוד), ואולי זה גם דעת בעל המהר"י מיניץ המובא בהגהות

האמרי ברוך שם על הסמ"ע וי"ל. הנה כבר האריך בזה הקצות החושן (סי' ל"ט סוף ס"ק א) להוכיח להלכה כדעת הרמב"ן והסוברים כמותו, ולכן אף לדעת הסוברים דשעבודא לאו דאורייתא נחתינן לנכסי החייב לא מדין שעבוד אלא מדין כפיה, זה לשונו:

"וחיוב תשלומין דרמי עליה כתב בחידושי הרמב"ן סוף פרק גט פשוט (ב"ב קעה, ב ד"ה הא) משום פריעת בעל חוב מצוה וכדאמר רב פפא (שם קעד, א) פריעת בע"ח מצוה, וכן גבי נזקין איכא מצוה דכתיב (שמות כא, לד) בעל הבור ישלם ומחוייב לקיים המצוה, וע"ש שכתב דלא נחתינן לנכסיה אלא מכין אותו עד שתצא נפשו וכדאיתא פרק הכותב (כתובות פו, א) אמר לא ניחא לי למיעבד מצוה מאי מכין אותו עד שתצא נפשו מי לא תניא לולב איני עושה כו', ואח"כ כתב דנחתינן נמי לנכסיה אבל לא מטעם שעבוד אלא משום כפיה דכיון שכופין אותו לקיים למה יכופו אותו ע"י הכאה, טפי עדיף הכפיה בהורדת נכסים ע"ש.

וכן נראה דנחתינן לנכסיה אפילו למ"ד שעבודא לאו דאורייתא, דבפרק שבועת הדיינין (שבועות מא, א) שם מאי איכא בין שבועה דאורייתא לשבועה דרבנן, איכא בינייהו מיפך שבועה, ולמר בר רב אשי דאמר בדאורייתא נמי מפכינן איכא בינייהו מיחת לנכסיה, ולר' יוסי דאמר בדרבנן נמי נחתינן לנכסיה כו', ומשמע דמיחת נכסיה הוא אליביה דכולי עלמא, דאל"כ הוי אמר נמי ולמ"ד פריעת בע"ח מצוה, דכיון דאפילו מודה לא נחתינן לנכסיה מכל שכן כשאינו רוצה לישבע, אלא על כרחך דמיחת נכסיה אליביה דכולי עלמא. וכן משמע מסתימת הפוסקים שכתבו כל הפוסקים בשבועה דאורייתא נחתינן לנכסים, ואף על גב דכמה פוסקים סבירא להו שעבודא לאו דאורייתא ואפילו הכי במה דנחתינן לנכסים בשבועה דאורייתא אין חולק, ע"כ דכולי עלמא מודו דנחתינן, אלא דאינו בתורת שעבודא למ"ד שעבודא לאו דאורייתא אלא מתורת כפיה וכמ"ש.

ועיין שם עוד בקצוה"ח מה שכתב בזה, וראה עוד מה שהאריכו בזה הנחל יצחק (סי' ל"ט ס"ב סוף ענף ג') והאמרי בינה (הל' הלואה סי' ג'), וראה גם בחי' רעק"א למס' כתובות (דף צ"א ע"ב) משו"ת זית רענן (ח"ב סי' ל"ט).

ומה שכתבו התומים (אורים ס"ק ט"ז) והנתיבות (חידושים ס"ק ט"ז) על הסמ"ע וצריך ישוב, היינו שיש להתיישב בדבר זה, אבל לא כתבו לחלוק על הסמ"ע, מאחר שכאמור הסמ"ע אזיל בשיטת הרמב"ן ושאר הנ"ל, ואם חולקים על הסמ"ע הוא רק לשיטת החולקים על הרמב"ן וראה בעניין זה בדבריהם של התומים והנתיבות בהל' גביית חוב (רס' ק"ז) ובמה שכתב בזה בעל האמרי בינה (הל' גביית חוב סי' י"ב) ודוק, ולכן להלכה ודאי יש לסמוך על הסמ"ע לקנוס למי שאינו ציית דינא כשביה"ד מתיישב ורואה צורך בדבר.

ועל פי מה שנתבאר דהקנס נובע מדין כפיה לקיים את המוטל עליו, ומשום ש'עד שאתה כופהו בגופו כפהו בממונו', נראה שאין מקום לקנוס מדין זה כי אם באופן שהקנס אכן ניתן למטרת ציות הדין, דהיינו שעל ידי הטלת הקנס הוא יירתע ו"ירצה" להיות ציית דינא - לקיים את המוטל עליו, וכן מדוייק בלשון הסמ"ע שכתב לקנוס למי שאינו "רוצה להיות" ציית דין, דהיינו שיש באפשרותו להיות ציית דין ואינו רוצה ודוק, אבל לא כשהוא ניתן למטרת "ענישה" על העבר גרידא, שאז אין הקנס כי אם על העבר למטרת ענישה ולא לעתיד כדי לגרום לו לציית לדין, על זה אין לנו מקור הלכתי לקנוס אותו מדין "ענישה".

קנס לצורך מיגדר מילתא

שנית, יש מקום לחייב בהוצאות באי ציות להחלטות ביה"ד בכל מקום שביה"ד רואה צורך בדבר כדי למיגדר מילתא או כל כיוצא בזה, והוא על פי המבואר בשלחן ערוך ריש הל' דיינים (ח"מ סי' ב') שיש כח ביד ביה"ד לקנוס כשהם רואים צורך למיגדר מילתא ועיי"ש, וכבר קבעו חז"ל דהפקר ב"ד הפקר.

וכתב שם הרמ"א שיש לביה"ד כח להפקיר ממונו ולאבדו לפי מה שרואים לגדור פרצת הדור, והוא מדברי הרמב"ם (פכ"ד מסנהדרין ה"ו) שכתב:

"וכן יש לדיין תמיד להפקיר ממון שיש לו בעלים ומאבד זכותן כפי מה שיראה לגדור פרצות הדת ולחזק הבדק או לקנוס אלם זה, והרי הוא אומר בעזרא וכל אשר לא יבוא לשלשת הימים כעצת השרים והזקנים יחרם כל רכושו, מכאן שהפקר ב"ד הפקר".

וכתב הכסף משנה דהוא ע"פ המבואר בגמ' מסכת גיטין (לו ע"ב) ומו"ק (יז ע"ב) ועוד.

והנה כבר נשאו ונתנו בזה הראשונים נ"ע וגדולי הפוסקים, האם דין זה של "הפקר ב"ד הפקר" נאמר בכל ב"ד או רק בב"ד סמוכים או גדול הדור, וכן האם יש להם כח בכל מילי לצורך תקנת העולם או רק בדבר שהוא למיגדר מילתא, כמו כן הרחיבו הדברים בגדר דין הפקר ב"ד הפקר האם יש ביד ביה"ד כח רק להפקיר ממונו של אדם, או גם להקנותם לאדם אחר ללא דעת המקנה וללא אמירתו רוצה אני.

אולם להלכה ודאי יש לצרף את שיטת הסוברים שיש רשות לכל ביה"ד להפקיר נכסים כל שביה"ד רואה צורך בדבר, ועכ"פ לחייבו ולגרום לו לשלם סכום מסוים מדעתו ללא הוצאת הממון מידו בכפיה והקנאתו ונתינתו לשני, ועיין עוד בכוחו של ביה"ד להקנות הממון לשני בשו"ת זית רענן ובנתיבות ואמרי בינה המצוינים לעיל, וכן בחי' הרי"ם (ח"מ סי' ל"ט אות ה') ושו"ת אבני נזר (י"ד סי' קכ"ו אות א') ואין כאן המקום להאריך בפרט זה.

במסגרת זו נציין רק לדברי הגאון מבאר[ב]אן בעל שו"ת מהרש"ם בקונטרס תיקון עולם (הנדפס בספרו משפט שלום על חו"מ סו"ס רל"א) שהאריך מאוד בגדרי דין הפקר בית דין הפקר.

יעו"ש (באות [ב]) שכותב בריש דבריו: "ואולם גוף דיני הפקר ב"ד הפקר לא נתבאר בשו"ע ויש לי בזה עיון רב ולכן אמרתי אשיחה וירווח לי", ולאחר שהביא דברי הרמב"ם הנ"ל ושאר ונו"נ בזה כדרכה של תורה מסיק בזה (ריש אות ח'): "והנה לענ"ד הדבר ברור דגם בלא מיגדר מילתא אמרינן הפקר ב"ד הפקר כו", וכן מסיק (באות י"ב): "ולכן נראה עיקר דסוגיא דעלמא כדעת הסוברים דהפקר ב"ד הפקר בכל ב"ד שהמחום רבים עליהם ולא דוקא גדולי הדור כו", וכן מסיק (ריש אות י"ג): "העולה מכל זה דגם לצורך תקנת הקהל הרשות ביד ב"ד להפקיר נכסים וכל ב"ד בעיר הפקירן הפקר וכו".

קנס למסרב לבוא לדין

כאן המקום לציין, דגם מי שאינו מתייצב ומופיע לדין שהוזמן והוא מסרב לבוא לדין, יש כח לביה"ד לחייבו בהוצאות מהלין טעמי, כיון שמי שאינו נענה להזמנת ביה"ד ואינו מתייצב לדין ועושה דין לעצמו הוא בגדר "לא ציית דינא" על פי המבואר בחו"מ סי' י"א ס"א, ואף בהזמנה לדין שאינה חתומה ע"י שלשת הדיינים חייב המוזמן להופיע לדין ראה אגרות משה (י"ד ח"ג סי' קמ"ב אות ב'), ויש אפוא לחייבו ולקנסו על הדבר בהוצאות כדי שיציית דינא כדברי תרוה"ד הנ"ל.

ולפעמים אפשר אף להטיל עליו קנס מדין הפקר ב"ד הפקר, במקום שיש חשש איסור והופעתו לדין נצרך לבירור הדבר, וכן בכל כיוצ"ב שביה"ד רואה צורך גדול בדבר או למיגדר מילתא וכנ"ל.

וכל זאת מעבר למה שיש לפעמים מקום לחייבו בהוצאות לצד שכנגד מדין לך ואני אבוא אחריו (ברמ"א סי' י"ד ס"ה) שיבואר להלן.

ושמעתי כמה שהתלבטו בזה, אולם לענ"ד יש מקום גדול בהלכה לחייבו מהני תרי טעמי הנ"ל. לא זו, אלא שנראה אף להביא קצת ראיה לזה מדברי השו"ע הנ"ל בהל' דיינים (חומ"מ סי' ב' ס"א) שכתב:

"כל ב"ד אפי' אינם סמוכין בא"י אם רואים שהעם פרוצים בעבירות (ושהוא צורך שעה) (טור) דנין בין מיתה בין ממון וכו'".

ובהגהת הגר"א שם (סק"ב) כתב שמקור דברי השו"ע הם ממועד קטן ט"ו (צ"ל ט"ז) ע"א, והוא כדברי הכסף משנה על הרמב"ם הנ"ל. והנה המעיין שם במסכת מועד קטן יראה שהגמ' מביאה מקורות לסדרי הדין ולכמה סוגי כפיות למי שמוגדר שלא ציית דינא, ומשמע שגם מי שלא בא לבי"ד אחר שזימנו אותו כדין נחשב לא ציית דינא ומפקרינן לנכסי' וזה המקור של השו"ע שמענישים בממון. א"כ מבואר שיש לחייב בעל דין שלא הופיע לאחר שהוזמן, וכן מבואר בכסף הקדשים (חומ"מ סו"ס כ"ו) דמשום מיגדר מילתא אפשר לקנוס את המסרב לבוא לדין ע"ש, וראה עוד מה שכתב בזה באריכות רבינו חיים פאלאג'י בשו"ת חיים ביד (י"ד סי' צ"ג), ודוק.

חיוב בהוצאות מדין לך ואני אבוא אחריו

ידוע דין 'לך ואני אבוא אחריו' המובא בבית יוסף חושן משפט הל' דיינים סו"ס י"ד (מחורש י"ג) ופסקו הרמ"א וכל הפוסקים הבאים אחריו.

זה לשון הבית יוסף:

"כתב המרדכי בפרק זה בורר (סי' תשז) אם ראובן אמר לשמעון נלך לבית דין הגדול ואמר שמעון ואני אבוא אחריו לאותו בית דין הגדול אם יחזור ראובן ויטעון על שמעון ויאמר אני פזרתי מעותי על שהלכתי לבית דין נגדך ולא באת אני שואל ממך יציאותי רבינו מאיר מחייב לשלם לראובן כל יציאותיו".

ופסקו להלכה הרמ"א בשלחנו הקצר שם (בסי' י"ד ס"ה):

"מי שאמר לחבירו שילכו לדון במקום אחר, ואמר לו: לך ואני אבוא אחריו, והלך, והשני לא הלך אחריו, צריך לשלם לזה שהלך כל יציאותיו (מרדכי ס"פ זה בורר)".

והנה דין זה נאמר לא רק כשאינו מופיע לדין, אלא גם במי שהופיע לדין אבל חזר בו מהסכמתו שלצורך ביצועו הגיעו הצדדים לביה"ד, ומאחר שחזר בו ביה"ד לא מבצע את מה שהוסכם מתחילה על ידו שלצורכו הוזמנו לביה"ד. ומשכך, הצד השני הוציא הוצאות כדי להגיע לביה"ד בחינם ללא שום תועלת. הנה גם זה נידון כדין 'לך ואני אבוא אחריו' מחייבים את הנעדר מדין בביה"ד בהוצאות הדיון, כן הדין אף אם הגיע לדין אלא שחזר בו מביצוע הדבר שלצורכו הוזמנו לביה"ד לאחר שהסכים על הדבר.

כן מבואר בדברי הנודע ביהודה (חלק אה"ז, מהדו"ת סי' צ') בעניין בעל שהבטיח לאשה שתבוא ויתן לה גט ועל פי דבריו באתה האישה לביה"ד אולם הבעל חזר בו מהסכמתו לתת גט והאישה יצאה ללא גט, שצריך לשלם הוצאותיה שהוציאה לצורך ההגעה לביה"ד.

זה לשון בעל הנודע ביהודה:

"ובר מן דין עכ"פ יכולים ליקח כל אשר נמצא בידו ולהחזיר לה עבור הוצאותיה מעלזוס לכאן ומכאן לשם כיון שע"פ דבריו באתה שהבטיח שתבוא ויתן לה גט ועכשיו שחוזר בו צריך להחזיר הוצאותיה דלא גרע מהאומר לחבירו לך ואני אבוא אחריך והלך והשני לא הלך אחריו שצריך לשלם כל הוצאותיו כמבואר בחו"מ סי' י"ד סעיף ה' בהג"ה".

ומבואר בדבריו כי גם כאשר הגיע אך חזר בו מהסכמתו לתת לה גט, נדון כדין לך ואני אבוא אחריך ומחוייב בהוצאותיה.

דיון שנקבע על ידי ביה"ד ואחד מהצדדים לא הופיע או לא ביקש לבטל את הדיון

והנה לפי המבואר לעיל יש לקבוע להלכה, כי גם כשביה"ד קובע מועד לסידור גט ומזמן את הצדדים הרי זה כאמירת לך ואני אבוא אחריך, ומחוייב זה שלא מגיע לדיון "בכל יציאותיו" של זה שהגיע - כלשון המרדכי והרמ"א, ואף הוצאת שכר טרחת העו"ד כלול בזה ויש לשלם שכרם, וכן מבואר בשו"ת מהרש"ם (ח"א סי' פ"ט בהשמטות), וכן פסקו בכמה פדרי"ם ששכרם של באי כח הינם בכלל "כל יציאותיו" (עי' פד"ר ו' עמ' 83 ופד"ר י"ב עמ' 95 ועוד),

ונראה עוד, דלא רק בהסכים לתת גט, אלא אף כשהוזמנו לסידור גט בהתאם להחלטת ביה"ד, והאיש לא התנגד ולא שלח לבקש לבטל את הדיון באופן שביה"ד היה מבטל את הדיון אילו היה מבקש, הרי הוא כמי שמאשר וגורם לה להוציא הוצאות בחינם, וחייב בהוצאותיה, והוא הדין להיפך בכל זה כשהאשה חוזרת בו שחייבת בהוצאות שהוציא האיש.

ולא רק כשלא הגיע אלא אף אם הגיע וחזר בו מהסכמתו לתת את הגט, מאחר שביה"ד קבע מועד לסידור הגט והוא לא ביקש לבטלו, ולמעשה הדיון לא קידם את עניינם כלל והצד שכנגד הוציא הוצאות חינם, הרי הוא מחוייב בהוצאותיה מדין 'לך ואני אבוא אחריך', וכמבואר בדברי הנודע ביהודה.

כאמור, דינים אלו אינם רק לעניין סידור גט כדוגמה שהובא מבעל הנודע ביהודה, אלא הם בכל נושא שביה"ד קובע לו מועד בהתאם להסכמת הצדדים, ואחד מהצדדים לא מבקש לבטל את הדיון באופן שביה"ד היה מבטל את הדיון אילו היה מבקש, הרי זה שלא מתייצב או מתייצב אלא שחוזר בו מהסכמתו והדיון היה דיון עקר שלא הביא תועלת לצדדים והצד שכנגד הוציא הוצאות חינם, יש מקום ואפשרות לביה"ד לשקול לחייבו בהוצאות אלו כאמור.

ואף שבדין לך ואני אבוא אחריך יש הטעיה שגורמת להוצאות כאשר הלך על סמך שאמר לו הלה 'לך ואני אבוא אחריך' ולכן מחייבים בהוצאות שהוציא מחמת אמירה זו, מה שאינו קיים כשהצדדים הוזמנו ע"י החלטת ביה"ד ולא על פיו.

אולם נראה שמכיוון שהחלטת ביה"ד קבעה מועד והיא מחייבת את הצדדים להופיע, הרי שדבר זה נדון כהוצאות שנגרמו מחמתו למרות שאין הטעיה מפורשת מפיו, מכיוון שבסופו של דבר נקבע המועד ובעטיו שלא הגיע או חזר בו ולא ביקש לבטל את המועד הושאר המועד על כנו שחייב את הצד שכנגד להגיע לביה"ד, נחשב דבר זה כדין לך ואני אבוא אחריך, וכפי שכתב הנודע ביהודה שגם כאשר הופיע אך סירב לתת גט יש חיוב של לך ואני אחריך, ויש לחייבו בהוצאות כאמור.

וכיוצא בזה לעניין הוצאות סרבן, ראה בשו"ת מהר"י ווייל (סי' מ"ב) שמחייב בהוצאות לזה שלא התייצב בבית הדין במועד הדיון שנקבע על פי הצדדים, וכן בשו"ת מהרי"ק (סי' י"א) שמחייב בהוצאות לזה שלא ביקש את רשות בית הדין שלא להתייצב לדיון במועד הקבוע לו ע"ש.

הרחבת דין 'לך ואני אבוא אחריך'

נוסיף ונבאר.

הנה דין זה של "לך ואני אבוא אחריך" שמקורו בדברי המרדכי וכנ"ל, נחלקו בו המפרשים האם מדובר שהתובע אמר כן לנתבע, והנתבע הלך כפי שהתבקש והתובע לא הופיע, ועל מקרה זה כתב המרדכי את חידושו שהתובע חייב בהוצאות הנתבע, וכך כתב לפרש המהר"ם טיקטין מובא בחידושי אנשי שם על המרדכי, וכן נקט השער משפט (שם בסי' י"ד סק"ג).

או כפי שפירש בעל הכנסת הגדולה (סי' י"ד הגב"י אות ל"א) וכן הוא בב"ח (וע"ע בישועות ישראל להגאון מקוטנא שם בסי' י"ד סק"ד), שהכוונה למקרה הפוך, שהנתבע אמר כן לתובע והתובע הלך והנתבע לא הלך, והוצרך המרדכי לחדש שהנתבע משלם לתובע כל הוצאותיו משום שלא גרע מסרבן שמחייבים אותו בהוצאות.

והנה לפירוש המהר"ם והשער משפט, החיוב לתובע לשלם לנתבע על הוצאותיו מה שהוציא כדי ללכת לב"ד הגדול או למקום אחר להתדיין על פי דבר התובע שלא רצה לדון בעירו שהיה מייתר את ההוצאות, אף שהרי גם אם היה התובע מגיע לב"ד הגדול היה הנתבע מפסיד ההוצאות שלו שהוציא כדי להגיע להתדיין שם ולא בעירו, וכמש"כ הראשונים ופסקו המחבר (שם בסי' י"ד ריש ס"ה), וא"כ לכאורה לא הפסידו כלום התובע במה שלא הלך אחריו. ומאיי טעמא ביאר השער משפט שאכן מדובר במקרה שלבסוף חזר ותבעו שם בשנית לדין, וא"כ הפסידו זה שהלך מתחילה חינם ע"ש.

אך גם אם לבסוף תבעו בעירו, הסכים השער משפט להלכה כדעת המהר"ם שחייב לשלם לנתבע ההוצאות שהפסידו מקודם אף שבלאו הכי לא היה מקבל הנתבע הוצאותיו ללכת לדין, וביאר השער משפט דהיינו באופן שכאן נתחייב הנתבע בדין ולכן יכול הנתבע לומר דילמא אם היית מגיע לדון בב"ד הגדול לא הייתי מתחייב לך והייתי זוכה בדין למה הפסדתני חינם הוצאות הדרך.

והוסיף השער משפט דאכן אם כשתבעו אח"כ בדין כאן זכה הנתבע בדין אין צריך התובע לשלם לו הוצאות הדרך שהוציא מקודם ללכת לב"ד הגדול, מכיוון שלא גרם לו היזק, כיון שגם אם היה מגיע לב"ד הגדול היה הנתבע מפסיד ההוצאות שלו וא"כ לא הפסידו כלום במה שלא הלך אחריו, ולכן לא שייך לחייבו מצד דינא דגרמי כיון שלא הפסידו כלום ע"ש.

אמנם מדברי המהר"ם מבואר שלא כדבריו, ולדעתו גם באופן האמור שתבעו אחר כך כאן אף אם זכה הנתבע משלם לו התובע הוצאותיו הקודמים לב"ד הגדול, והוא ממה שהמהר"ם הצריך רק שלבסוף יתבענו כאן ואם לא פטור משום שיכול לומר לו לא הפסדת אדרבה אני הפסדתי דקים לי שאתה חייב לי, והשער משפט אכן העיר עליו שהיה לו לומר שהנתבע לא הפסיד שהרי הוצאות לב"ד הגדול הם על הנתבע והרי לא הפסידו כלום ע"ש. אולם נראה דבדוקא לא כתב המהר"ם טעם זה כי אם תבעו כאן אף אם זכה הנתבע מכל מקום משלם לו הוצאותיו הקודמים לב"ד הגדול, אע"פ שגם שם שייך הטעם שהוצאות לב"ד הגדול הם על הנתבע שכל אחד משלם הוצאות עצמו, וא"כ הרי לכאורה לא הפסידו מידי.

והנראה לבאר סברת המהר"ם, שחיובו לשלם לנתבע בזה שלא הגיע הינו על עצם זה שהלך הנתבע והוציא הוצאות הדרך רק מחמת דברי התובע שאמר לו שיגיע לשם, ולא מוכן היה להוציא הוצאות כי אם למטרת ההתדיינות שם, ולמטרה זו בלבד הסכים לשלם ועתה שהתובע לא הגיע הוציא הוצאות בחינם, ולכן חל בזה דינא דגרמי בהוצאות אלו שבעטיו של התובע הוצאו בחינם.

ובפרט להמבואר בדברי הנתיבות (סי' רל"ב סק"י) שחיוב "לך ואני אבוא אחריך" הוא מדין מזיק ממש ולא רק מדינא דגרמי ע"ש, וא"כ הרי למעשה הזיקו מעות אלו חינם ללא שום תכלית.

והאחרונים כבר האריכו ביסוד החיוב בדין לך ואני אבוא אחריו שנפסק להלכה, האם הוא מדין מזיק גמור או רק מדינא דגרמי ואולי רק גרמא בעלמא, והאם הוא תלוי בדעת הרא"ש והרשב"א בדין סרבן, וכן במה שכתב הגר"א שם דדמי למסרב ושצ"ע, ועיין בזה באריכות בספר אמרי בינה (הל' דיינים סי' כ"א) וכן בישועות ישראל הנ"ל (בסי' י"ד סק"ד וה"י) בזה, וצינינו להא דמבואר ברא"ש ונפסק להלכה (ח"מ סי' של"ג ס"ח) באמר לאומן עשה לי דבר פלוני ואקחנו ממך ועשאו האומן והלה אינו רוצה לקחתו דחייב לשלם לאומן הפסדו, וכן למחלוקת הרמב"ם והראב"ד בחזרה אם משלמת הוצאותיו שהכין לסעודת הנישואין דקי"ל באהע"ז (סי' נ' ס"ג) כדעת הרמב"ם דמשלמת הכל כיון שגרמה לו לאבד ממון, וראה גם בפ"ת (שם בסי' י"ד ס"ק ט"ו) מבעל החוות יאיר שלמד להלכה במי שאמר לחבירו שיבוא עם בנו החתן וקבע לו זמן חתונה יום פלוני וחבירו השיבו שיהיה כן ושיבוא ולא בא וזה הוציא הוצאות החתונה דחייב לשלם לו הזיקו כל שלא נאנס בדבר ע"ש, ואין כאן המקום להאריך בפרטי דינים אלו.

אולם נראה פשוט שגם לדעת השער משפט הנ"ל, יש לחייב את החוזר בו וגורם בכך שהצד השני הוציא הוצאות חנים כאמור, כי זה דומה לחזר ותבעו לבי"ד הגדול שבזה אין חולקים שחייב לשלם לו הוצאותיו הקודמים מכיוון שהוציא הוצאות על פיו ללא תועלת, כן הדין גם כשהאיש לא התנגד לסידור גט לפני הדיון והאישה הופיעה לסידור הגט וכיוצא בזה, הרי שהוציאה הוצאות לדיון זה ללא צורך והאיש צריך לשאת בהוצאות אלו שנגרמו בעטיו, והרי זה ממש כדיון לך ואני אבוא אחריו, וכפי דברי הנודע ביהודה שהובאו דבריו לעיל לעניין בעל שחזר מהסכמתו לגרש.

והנה מצאתי בפתחי תשובה אהע"ז (סי' קי"ט סק"ז) שהביא מהגט פשוט (שם) בשם שו"ת מהר"ם מינץ (סי' י"ז), שאשה שקיבלה קנין לקבל גיטה והלה הוציא הוצאות לצורך הגט, ואח"כ חזרה בה, פטורה מהוצאות. ושם בפנים מהר"ם מינץ ביאר המהר"ם כי מאחר שלא מועיל הקניין שלה להתחייב בקבלת הגט ואדרבה מבטלים אותו לפני הגט, א"כ לא היה לו לבעל על מה לסמוך בהוצאת יציאותיו לצורך הגט, כיוון שהסכמתה אין מחייבה ע"ש.

והנה בנודע ביהודה הנ"ל מפורש להיפך בדין זה ממש, והוא גם תמוה מאי שנא מדין לך ואני אבוא אחריו. ומצאתי שבשו"ת מהר"ם מינץ הוצאת מכוון י-ם ציינו לשו"ת מהרש"ם ח"ו (סי' קצ"ח וסי' רכ"ה) שאכן האריך בדברי המהר"ם מינץ שהיה בעלם מעוד אחרונים, וע"ש שהעלה שאינו מוסכם ושהוא מחלוקת גדולה יעוש"ד. ולהלכה ודאי יש מקום גדול לצרף ולסמוך על המחייבים בהוצאות בכל כה"ג וכאמור.

ונראה עוד דבר חדש, דגם מי שמפריע למהלך התיקון של הדיון באופן ניכר ובכוונה להדיא, וגורם בהתנהגותו לסיבוך ולבלבול התיק ולתאבולת הדינים וקביעת מועדים נוספים לדיון לביורר האמת וכל הנלווה לכך, כטיפול בבקשות סרק המחייבים מענה הן מצד הצד שכנגד והן מצד ביה"ד, וכן כל כיוצא בזה, הנה מאחר שגורם במישרים בהתנהגותו להוצאות כספיות נוספות שודאי היו נחסכים לולי הפרעתו, באופן שהדבר מבורר לביה"ד, יש איפוא לחייבו בהוצאות אלו כיון שהוא הגורם לכך, ונלמד מדין לך ואני אבוא אחריו, ודוק.

חיוב הוצאות על זה שיצא חייב בדין

כיוצא בזה, כתבו הפוסקים בעניין חיוב הוצאות משפט לזה שיצא חייב בדין, דעל אף שהראשונים הכריעו שלא לחייב הוצאות לטובת הזוכה בדין ואף שהלה הזיקו לדון בעיר אחרת וכמבואר בסנהדרין (לא ע"ב) מי שנושה בחבירו מנה יוציא מנה על מנה, והרי שאינו מקבל הוצאותיו ע"ש בתוס' וברא"ש ובשאר ראשונים, וכנפסק בשו"ע (שם בסי' י"ד סעיף ה'), מ"כ כתבו האחרונים דהיינו דווקא היכא שהלה הלך בתמימות, אבל היכא שנהג שלא בתמימות או שתבע בערמה והתברר שאין שחר לתביעתו יש לחייבו בהוצאות, ראה שם בדברי הישועות ישראל (עין משפט סק"ד ובחוקת

משפט ס"ק ה-1) ועיין עוד בתומים (סק"ד) ונתיבות (סק"ד) שם, ועיין שם באופן שהנתבע סירב לבוא לדין ע"ש ובמה שהאריכו בזה בפד"ר כרך ג' (עמ' 18-38) בביאור השיטות, וע"ע בפד"ר כרך ו' (עמ' 81-84) כרך [ב] (עמ' 351) כרך י' (עמ' 16-3) וכרך י"ב (עמ' 81-83 ועמ' 91-94).

ולהלכה, מי שמתנהל בתום לב, מגיש תביעה ומברר תביעתו, אין הוא משלם הוצאות של הצד שכנגד אף שיצא חייב בדין, והלה שהוציא הוצאותיו הוציאו לטובתו כדי לזכות בדין. ולכן מי שיצא חייב אינו אמור לשלם לו הוצאותיו אלו, (אולם בערעור בביה"ד הגדול נהוג לחייב את זה שהגיש ערעור וערעורו נדחה, ולכ' הוא תמוה, ועיין מש"כ בזה הגר"א שפירא בפד"ר כרך י"ב (עמ' 190) והאריכו בזה בכמה פד"ר מביה"ד הגדול ואין כאן המקום להאריך בזה). אבל במקום שהתביעה היא בחוסר תום לב, שמגיש תביעה שקרית ובערמה, או שמסרב לבוא לדין או לקיים פס"ד, או שקבוע מועד לדין ואחד מהצדדים אינו מופיע לדין, וגורם בכל אלו הוצאות לצד שכנגד, בזה מחייבים אותו לשלם הוצאותיו של השני שהפסיד בגרמתו.

ליטרא דדהבא

ידועים דברי הרמב"ם (הל' תלמוד תורה פ"ו הי"ב והל' חובל ומזיק פ"ג הלכה ה-1) שיש לקנוס משקל שלושים וחמשה דינר זהב למבייש תלמיד חכם, והוא ע"פ הירושלמי (ב"ק פ"ח ה"ו) שיש לקנוס ליטרא דדהבא.

ועל אף שהמהר"י וויל המובא במהרי"ק (סי' קס"ג) ופסקו הרמ"א (ביו"ד סי' רמ"ג ס"ז) נקטו שאין דין תלמיד חכם בזמן הזה לעניין זה שיתנן לו המבייש ליטרא דדהבא, וכן הכריעו הרבה פוסקים ראה סמ"ע (ח"מ סי' ט"ו סק"ד וע"ע סי' א' ס"ק כ"ג) שו"ת מהרי"ט צהלון (החדשות סי' ע"ה) שבות יעקב (ח"א סי' קמ"ד) ברכי יוסף (ח"מ סי' ט"ו) ועוד, וראה מש"כ בזה באריכות המהרש"ל בספרו ים של שלמה (ב"ק פ"ח סי' נ"ח).

עם כל זה אין הדבר מוסכם ועיין במהרי"ט (ח"ב סי' מ"ז) ובש"ך (ח"מ סי' א' ס"ק י"ט וסי' ט"ו סק"א) להיפך, והרמ"א עצמו כתב שמכל מקום בית הדין יקנסו את המבייש לפי המבייש והמתבייש, וראה גם בתומים (סי' א' באורים ס"ק י"ז) והביאו הנתיבות (שם ס"ק י"ז) שכתב:

"ומ"מ נראה דאף דאין לקנוס ליטרא דדהבא אבל מ"מ ראוי לדין להתאמץ מאוד בזה להעניש בעונש עצום להמבייש תלמיד חכם, ואדרבה אשר בעוונותינו הרבים בלא"ה נדלדל חכמת התורה, אם לא יכניסו הב"ד עצמן לקנוס למבייש לת"ח, יהיה ח"ו תורה נבזה למאוד, ויקוצו הלומדים להגות בה ח"ו, עכ"ל.

מעשה נראה בכל מי שעומד בדין ומבייש את ביה"ד שיש מקום לקנוס מדין מבייש ת"ח.

מסקנות העולות

לאור האמור קובע בית הדין כדלהלן:

- א. בהתאם לתקנה קיט(1) לתקנות הדיון בבתי הדין הרבניים בישראל, התשנ"ג, על הנתבע להעביר עד 30 יום לאוצר המדינה סך 2000 ₪ עבור הוצאות משפט.
- ב. בהתאם לתקנה קיט(1) לתקנות הדיון בבתי הדין הרבניים בישראל, התשנ"ג, על ב"כ האישה עו"ד מ' להעביר עד 30 יום לאוצר המדינה סך 2000 ₪ עבור הוצאות משפט.
- ג. על המזכירות להעביר העתק מהחלטה זו למרכז לגביית קנסות.

כאמור, סכומים אלו הינם 'הוצאות משפט' המעוגנים בתקנות הדיון, וחלים מיד, כשזמן פרעונם הינם עד 30 יום.

ד. בנוסף, בהתאם לסעיף 2(א)(1 ו-4) לחוק בתי דין דתיים (מניעת הפרעה), תשכ"ה-1965 ... בשנים לב שהתנהגותו הבעייתית של הבעל חוזרת על עצמה וחרף התראת ואזהרת ביה"ד אינו שווה למצווה עליו, משכך, במטרה להביאו להבא להפסיק לחלוטין בהתנהגות זו ולציית לביה"ד, ביה"ד קונס ומחייב את הנתבע על הפרעתו והתנהגותו במהלך הדיון ועל בזיון ביה"ד, בסך 5000 ₪ לאוצר המדינה.

ה. בהתאם לסעיף 2(ב) לחוק בתי דין דתיים (מניעת הפרעה) הנ"ל, על המזכירות להעביר החלטה זו לנשיאת בית המשפט העליון.

ו. על המזכירות להעביר העתק מהחלטה זו למרכז לגביית קנסות.

צבי בוקשפן - דיין

ההחלטה ניתנת לפרסום לאחר השמטת פרטים מזהים של הצדדים.

ניתן ביום ט"ז באלול התש"פ (05/09/2020).

הרב צבי בוקשפן

הרב אוריאל אליהו

הרב יצחק רפפורט – אב"ד

העתק מתאים למקור

הרב אלון ארביב, המזכיר הראשי

נחתם דיגיטלית ע"י הרב יצחק רפפורט בתאריך 23: 20 05/09/2020

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה